

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
20 ЛИСТОПАДА 2020 РОКУ**

ХАРКІВ – 2020

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 7 від 19.11.2020 р.).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 20 листопада 2020 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. 125 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2020.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2020.
© Васильєва М.П., 2020.

Буйницька М.М. ЗДАТНІСТЬ ДО САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ВАЖЛИВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	36
Буркова М.В. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШОКЛАСНИКІВ – ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНОГО ЗАКЛАДУ.....	38
Ван Юйхун СОЦІАЛЬНА РОЛЬ МУЗИКИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	43
Владимиров Д.І. ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ ЗАСОБАМИ АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	44
Галас Т.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	47
Герасименко А.Ю. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО КОРЕКЦІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	50
Гольфельд Т.Г. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ У ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ.....	54
Дерев'янку Г.О. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	57
Довбня О.В. ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	61
Комишан Т.О. КОМПЛЕКС ЗАСОБІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗДО.....	64
Куряча С.В. ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	67
Літвиненко Ю.С. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	73
Ліщина Ю.А. ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	78
Павлюченко С.Ю. АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПРОФІЛАКТИКИ ВЖИВАННЯ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН ПІДЛІТКАМИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	81

Комишан Т.О.
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

КОМПЛЕКС ЗАСОБІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗДО

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. О. Шеплякова

Анотація. У статті визначено поняття «комплекс засобів професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти». Виокремлено та теоретично обґрунтовано засоби навчання, комплексне використання яких у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти сприятиме підвищенню його ефективності.

Ключові слова: комплекс засобів, майбутній соціальний працівник, дитина молодшого дошкільного віку, соціальна адаптація, професійна підготовка.

Komyshan T. The Professional Training of Future Social Workers to the Work for the Social Adaptation of Children of Young Preschool Age to the Conditions of the Preschool

Annotation. The article defines the concept of «complex of means the professional training of future social workers to the work for the social adaptation of children of young preschool age to the conditions of the preschool». The means of education have been singled out and theoretically substantiated, the complex use of which in the process of professional training of future social workers to work on social adaptation of children of young preschool age to the conditions of preschool education institution will increase its efficiency.

Keywords: complex of means, future social worker, child of young preschool age, social adaptation, professional training.

Постановка проблеми. Однією з найактуальніших соціальних проблем є забезпечення необхідних умов у соціумі для позитивної соціалізації дітей, зокрема молодшого дошкільного віку. Значущим інститутом соціалізації дітей цього віку є заклад дошкільної освіти (надалі – ЗДО). Успішність перебігу процесу соціалізації дитини молодшого дошкільного віку в ЗДО, насамперед, залежить від ефективності процесу її соціальної адаптації до умов цього закладу. Провідним фахівцем, професійним обов'язком якого є здійснення соціально-педагогічного супроводу процесу соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку в ЗДО, є соціальний педагог закладу (посаду якого може обіймати особа, яка має вищу педагогічну освіту зі спеціальності «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота»). А, відтак, у процесі підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі значна увага має приділятися формуванню їхньої готовності до такої роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що питання професійної підготовки фахівців соціальної галузі в закладах вищої освіти розкрито в працях вітчизняних (Р. Вайнола [1], М. Васильєва [2], О. Гуренко [3], Н. Кабусь [4], В. Костіна [5], Л. Міщик [7], І. Романова [2] та ін.) та зарубіжних (В. Сластьонін [9], О. Холостова [10] та ін.) учених. Розробкою теоретико-методологічних основ соціальної адаптації дошкільників займалися С. Курінна [6], А. Носач [8] та інші. Однак, теоретико-методичні засади забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здійснення роботи з соціальної адаптації дітей молодшого

дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти в наукових джерелах у галузі соціальної роботи висвітлені недостатньо.

Мета статті – схарактеризувати комплекс засобів професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі аналізу наукових джерел [1; 2; 3; 4; 5; 7; 8] з проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників (зокрема до соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО) встановлено, що для її забезпечення необхідним є впровадження науково обґрунтованого методичного комплексу засобів.

Комплекс засобів з підготовки майбутніх соціальних працівників до соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти визначено як сукупність матеріальних об'єктів, різноманітних видів діяльності, що використовуються в освітньому процесі як інструментарій формування у майбутніх фахівців компетентностей, необхідних для здійснення ними соціально-педагогічного супроводу процесу соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО.

З'ясовано, що ефективність процесу підготовки майбутнього фахівця соціальної галузі до зазначеної діяльності суттєво залежить від організаційних форм навчальної роботи у вищій школі (лекції, семінарсько-практичні заняття, спецкурси, практики, курсові роботи).

Під час проходження науково-педагогічної практики у закладах вищої освіти на базі кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди було проаналізовано навчально-методичне забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО з метою визначення навчальних дисциплін та кола питань, у межах вивчення яких здобувачі вищої освіти мають можливість сформувати компетентності, необхідні для ефективної діяльності майбутніх фахівців з соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО. Було визначено, що навчальними планами підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота (освітня програма «Соціальна педагогіка») не передбачено окремої навчальної дисципліни з проблеми соціальної адаптації, у межах вивчення якої можна було б сформувати готовність майбутніх фахівців до роботи з соціальної адаптації молодших дошкільників до умов ЗДО. Проте, окремі аспекти такої роботи аналізуються у ході лекційних, семінарсько-практичних занять таких навчальних курсів, як: «Вступ до спеціальності», «Історія та теорія соціальної роботи», «Основи соціалізації особистості», «Технології соціальної роботи», «Прикладні технології соціальної роботи». У межах вивчення зазначених дисциплін розглядаються окремі питання щодо трактування поняття «соціальна адаптація», визначення його сутності, різновидів, компонентів та стадій адаптаційного процесу, форм та методів роботи фахівців соціальної галузі з соціальної адаптації, зокрема й молодших дошкільників до умов ЗДО. Щодо останнього, то зазначена проблема ґрунтовно не розглядається. Крім того, в окремих темах зазначених навчальних дисциплін розкривається поняття «дезадаптація», форми і методи роботи з дезадаптованими дітьми, зокрема й у закладах дошкільної освіти.

Також було встановлено, що відповідно до вищезазначених навчальних планів передбачено проходження практик (навчальної практики, а також двох виробничих практик на підприємствах (у соціальних службах, центрах зайнятості та соціально-педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти та спеціальних закладах освіти)), у межах яких майбутні фахівці мають можливість практично застосувати знання, уміння та навички, отримані в процесі професійної підготовки в університеті. Однак, у контексті проблеми дослідження з'ясовано, що заклади дошкільної освіти не є базою жодної із цих практик і, відповідно, програмами практик не передбачено формування компетентностей майбутніх фахівців щодо роботи з соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО.

Таким чином, результати проведеного аналізу засвідчили, що процес професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі потребує удосконалення задля забезпечення їхньої готовності до роботи з соціальною адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти, у тому числі ефективної взаємодії у процесі такої роботи з педагогічними працівниками ЗДО та батьками вихованців.

Задля збагачення навчально-методичного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО було розроблено комплекс засобів, метою якого є забезпечити оволодіння майбутніми фахівцями теоретичними знаннями щодо особливостей соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО; нормативно-правовою базою, формами і методами роботи з соціальною адаптації молодших дошкільнят до умов ЗДО, а також сформуванню практичних навичок здійснення такої роботи в майбутній професійній діяльності. Зокрема, було запропоновано курс «Основи соціалізації особистості» доповнити: лекцією на тему «Соціальна адаптація дитини молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти»; семінарсько-практичним заняттям на тему «Особливості соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО»; практичним заняттям на тему «Організація взаємодії вихователя та соціального педагога (соціального працівника) щодо забезпечення успішної соціальної адаптації дітей до умов закладу дошкільної освіти».

При цьому у ході лекційного заняття на тему *«Соціальна адаптація дитини молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти»* передбачено: розкрити поняття «соціальна адаптація дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти»; схарактеризувати фактори, які впливають на зазначений процес; виявити та проаналізувати особливості, рівні, етапи соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО; критерії оцінки її ефективності. У ході семінарсько-практичного заняття на тему *«Особливості соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти»*, окрім безпосередньо перевірки рівня теоретичних знань з теми, заплановано виконання здобувачами вищої освіти (індивідуально та групами) різноманітних практико орієнтованих завдань. Зокрема, передбачена, індивідуальна робота здобувачів вищої освіти над вирішенням різноманітних соціально-педагогічних ситуацій, зміст яких відповідає тематиці заняття (проблеми, що виникають у процесі соціальної адаптації молодших дошкільників до умов ЗДО, роль соціального фахівця закладу дошкільної освіти у забезпеченні її успішності). У межах групової роботи заплановано розробку здобувачами вищої освіти технології соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО та складання відповідної програми соціально-педагогічної діяльності, її презентація. У свою чергу, особливістю практичного заняття на тему *«Організація взаємодії вихователя та соціального педагога (соціального працівника) щодо забезпечення успішної соціальної адаптації дітей до умов закладу дошкільної освіти»* є те, що формою його проведення обрано воркшоп. А, отже, до участі в ньому передбачено запрошення «гостьового спікера» (фахівця-практика) – вихователя закладу дошкільної освіти. Це, на нашу думку, сприятиме глибшому засвоєнню майбутніми соціальними працівниками теоретичних знань, отриманих у ході лекційного заняття та самостійної роботи, а також формуванню умінь та навичок практичної роботи з соціальною адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО. Також зі здобувачами вищої освіти передбачено проведення соціально-виховного заходу (у формі дискусії) на тему *«Роль соціального педагога (соціального працівника) закладу дошкільної освіти в забезпеченні ефективності соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО»*, метою якого є сприяти формуванню у здобувачів вищої освіти спрямованості, з одного боку, на оволодіння теоретико-практичними основами роботи з соціальною адаптації молодших дошкільників до умов ЗДО, а, з іншого, – на її здійснення в майбутній власній професійній діяльності. Окрім того, передбачено організацію поза аудиторної діяльності здобувачів вищої освіти (залучення до наукових конференцій, конкурсів з даної тематики, проведення опитування здобувачів вищої освіти з метою

моніторингу їх обізнаності щодо показників рівня соціальної адаптованості дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО).

Висновки. Отже, реалізація запропонованого комплексу засобів підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ЗДО, на наш погляд, забезпечить підвищення рівня готовності здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців соціальної сфери до здійснення такої роботи.

Список використаних джерел:

1. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки: монографія / за ред. С. О. Сисоевої. Запоріжжя: Хортиц. навч.-реабілітац. багатопроф. центр, 2008. 460 с.
2. Васильєва М. П., Романова І. А. Використання сучасних дидактичних методів у підготовці майбутніх соціальних працівників. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 3. С. 187-190.
3. Величко О., Гуренко О., Захарова Н. Професійна підготовка соціального педагога: теоретико-практичний конспект: колективна монографія / За заг. ред. к. пед. наук, доц. О. Гуренко. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2013. 332 с.
4. Кабусь Н. Д. Система професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до сталого розвитку соціальних груп. Збірник наук. пр. «Педагогіка та психологія». Харків, 2018. Вип. 60. С.77-87.
5. Костіна В. В. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики дезадаптації учнів: автореф. дис. ... докт. пед. наук. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019. 40 с.
6. Курінна С., Мащенко Н. Роль різних соціальних інституцій у соціальному становленні особистості дитини дошкільного віку. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип. 10. Слов'янськ, 2019. С.82-96.
7. Міщик Л. І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.05 Запоріжжя, 1997. 432 с.
8. Носач А. В. Особливості підготовки майбутнього соціального педагога з адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу. *Актуальні проблеми соціально-педагогічних досліджень: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців*, 17 трав. 2016 р. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С Сковороди; за ред. М. П. Васильєвої. Харків : ХНПУ, 2016. С. 50-54.
9. Слостенин В. А. Формирование профессиональной культуры учителя: учеб. пособ. Москва: Изд-во МПГУ, 1993. 175 с.
10. Теория социальной работы: учебник / Под. ред. проф. Е. И. Холостовой. Москва: Юристъ, 2001. 334 с.

Куряча С.В.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С Сковороди

ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, доцент В.В. Костіна

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність проблеми вимірювання рівня професійної готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики булінгу серед підлітків у закладах загальної середньої освіти. Визначено показники, критерії та рівні готовності майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики булінгу серед підлітків у